

ADRIAN SINFIELD

STRUKTURÁLIS SZOCIÁLPOLITIKA – A KÖZPONTI PILLÉR*

Ferge Zsuzsa 85. születésnapjára

Milyen csodálatos alkalom és nagyszerű lehetőség, hogy gratulálhatok Zsuzsának, 85 éves és még mindig milyen jó erőben van! Köszönöm a lehetőséget, hogy hozzájárulhatok egy olyan tudós tiszteletére szervezett eseményhez, aki maga is egy pillér, nemcsak a magyar, az európai, a nemzetközi szociálpolitikában, hanem ennél sokkal szélesebb körben, az egész világ társadalomtudományának jelentős alkotója – és emellett csodálatos ember.

„A társadalomtudományban nincs semleges cselekedet.”

Az idézet Zsuzsa nagyszerű könyvéből (*A Society in the Making: Hungarian Social and Societal Policy 1945–75* [1979: 15]) való. Évek óta használom ezt az idézetet az előadásaim bevezetéseként, és a hallgatók elismerik és hivatkoznak rá. A kérdés abszolút középponti jelentőségű a társadalomtudomány művelői számára. Az értékek vannak annak a mélyén, amit a szociálpolitikában csinálunk. Aki hallgatta már Ferge Zsuzsát, megtanulhatta, hogy a szociálpolitika nem valami olyan dolog, amit más embereknek csinálunk – „nekik ott valahol”, mi, az adófizetők, akik adnak, nekik, akik kapnak. A szociálpolitika arról a társadalomról szól, amiben élünk, és arról, hogy milyenné akarjuk tenni. A mindenkori választásaink formálják a társadalmat, befolyásolják az életünket és nagyon sok más ember életét.

A munkánk során valahogy olyan sokszor megfélekedünk erről, és elveszünk az adott szolgáltatások technikai részleteiben, speciális rászorultságvizsgálatokban, vagy költségmegtakarítási módozatokban, vagy a hatékonyabb munkaerő-felhasználás keresésében.

Zsuzsa, te mindenekelőtt megtanítottad nekünk, hogy a szociálpolitika nem arról szól, hogy mit tegyünk „velük”, a többi emberrel – ez sok kormány, sok nagy hatalmú és befolyású ember domináns elképzelése. A szociálpolitika elmélete és

* Adrian Sinfield: *Structural Social Policy the Central Pillar*. For Zsuzsa Ferge at 85. A 2016 április 29-én „Merre tart az európai szociális modell?” című konferencián elhangzott előadás szerző által jóváhagyott szövege.

gyakorlata mindannyiunk ügye, és a lényege egy olyan társadalom megteremtése, amilyenben élni szeretnénk.

A „Szociális jogok európai pillére” több szempontból is erőteljes javaslat. Remélem, hogy ebben az évben önök közül sokan reagálnak majd a Bizottság ezzel kapcsolatos konzultációs felhívására. Az „intelligens, fenntartható és inkluzív” növekedést célul kitűző Európa 2020 stratégia keretein belül található pillér „számos olyan alapvető fogalmaz majd meg, amelyek támogatják munkaerőpiacok és jóléti rendszerek jó és méltányos működését az eurővezeten belül”. A domináns gazdasági szemlélet már kiderült és Juncker elnök szerint a programnak „jövőállónak” kell lennie: ez is aggodalomra okot adó következtetésekre vezethet a rendelkezésre bocsátandó finanszírozási források nagyságát illetően. A javaslat sok eleme üdvözlendő, például az alkalmazotti és munkavállalói jogok fontosságának hangsúlyozása, de összességében inkább egy amerikai típusú, a gazdaságnak alárendelt, piacközpontú szociálpolitikai szemléletet tükröz, nem pedig olyan, az embereket szem előtt tartó, szociális növekedési és társadalompolitikai stratégiát, amelyet Zsuzsa már hosszú ideje hirdet.

Az egyenlőtlenség számít

A javasolt pillér nem foglalkozik egy olyan fontos kérdéssel, amiben te, Zsuzsa, nagymértékben segítette a megértésünket: az egyenlőtlenség számít. Nagy szerencsémre mikor 1970-ben fiatal egyetemi előadóként az új Essexi Egyetem Szociológia Tanszékén dolgoztam, egy évre odajöttél tanítani. Az egyenlőtlenség szociológiájáról tartottál előadásokat – nem olyan téma, ami különösebb figyelmet keltett volna. Nagyon élénken emlékszem, mikor egyszer az egyetemi szobádban ültem egy áprilisi délután, és ezt mondtad nekem: „De minden az egyenlőtlenségről szól.” Évekig tartott, míg teljes mértékben megértettem, milyen alapvető dologról van szó. Ha felismerjük az egyenlőtlenséget és a szegénységet, ez azt jelenti, hogy meg kell változtatni a társadalmainkat, amelyek megengedik, esetleg még ösztönzik is a két probléma súlyosbodását.

Fel kell ismernünk, hogy nemcsak a szegénység probléma, hanem az egyenlőtlenség is. Sőt, nem szüntethetjük meg a szegénységet, ha nem kezeljük az egyenlőtlenséget – ez olyan lenne, mintha egyik kezünket hátrakötve küzdenénk. Ahhoz, hogy ténylegesen hatni tudjunk az egyenlőtlenségre, strukturális változások szükségesek, mindannyiunk erőfeszítése, nem csak a „rájuk” irányuló cselekvés. Ez ráirányítja a figyelmet a hagyományos szociálpolitika határaitra. És te, Zsuzsa, mindig ennek a tágabb stratégiának a szükségességéről beszéltél.

G. D. H. Cole, a brit közgazdász, társadalomtörténész és szocialista, nagyon jól megfogalmazta ezt: „A jóléti állam csak egy eszköz *valamennyi* jövedelem újraelosztásához, anélkül hogy megbolygatná a rossz elosztás okait (Cole 1955). A társadalompolitikának éppen ezekkel az okokkal kell foglalkoznia. Tehát mindenkit magában foglaló tágabb, strukturális politikára van szükségünk – nem

pedig a szegénység enyhítését célzó korlátozott politikára, vagy ami még ennél is rosszabb, egyszerűen csak „ők, a szegények” ellenőrzésére.

A közgazdász Tony Atkinson az 1970-es években Zsuzsához hasonlóan az egyenlőtlenséget elemezte, és fellépett a csökkentéséért. Tony megkért, mondjam el, mennyire sajnálja, hogy nem lehet itt és nem csatlakozhat hozzánk, Zsuzsa, a köszöntésben és a nagyszerű tudományos teljesítményed ünneplésében. Nemrég adta ki az *Inequality: what can be done?* (2015) című könyvét, miközben a rákkal küzdött. Csodálatos írás, mindenkinek ajánlom. A könyvben nemcsak elemzi a történéseket, mint ahogy teszi ezt már évek óta, hanem a sokéves tapasztalata alapján javaslatokat is tesz, hogy mit kellene tenni a kezelésére, a mára magas szintet elért egyenlőtlenségek csökkentésére.

Tony és Zsuzsa intellektuális impulzust adott. Sokan panaszkodnak a politikai hajtóerő hiánya miatt, de a történések is a megmondható, hogy a Zsuzsát és Tonyt tartalmazó nagyon kevés kivétellel a társadalomtudományok is nagyon kevés intellektuális lendületet adtak (Atkinson 1983: 22–23). Egy nemrég megjelent munka szintén ráirányította a figyelmet az egyenlőtlenség fontosságára. A *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better* (2009) című könyvükben Richard Wilkinson és Kate Pickett nagyon erős érveket hoznak fel az egyenlőtlenség csökkentése mellett. A strukturális tényezők központi jelentőségét és az „árral szembeni” célokat kitűző univerzális programok fontosságát hangsúlyozzák, hogy termékeny talaj teremtsé a speciális intézkedések és a hatékonyabb prevenció számára. Az „árral szembeni” metaforán azt értem, hogy meg kell akadályoznunk az emberek mély vízbe esését, és nem csak arra kell törekednünk, hogy kihúzzuk őket a vízből. Annyi szociálpolitikai intézkedés csúszik vissza ebből a tágabb stratégiából és koncentrálnak csak a szegénység enyhítésére, ahelyett hogy elsősorban a kialakulásának megakadályozására törekedne. Michael Marmot többek között a *The Health Gap: the challenge of an unequal world* (2015) című művében kimutatta, hogy ez nem csak a gazdagok és szegények kérdése: az egyenlőtlenség nemcsak a legszegényebbeket érinti, hanem a társadalom egészére veszélyt jelent.

Nem a gyorsabb növekedés vagy nagyobb egyenlőség a kérdés

Mára még Christine Lagarde, a Nemzetközi Valutaalap vezérigazgatója, régóta a szabadpiac szószólója, is felismerte, hogy a nagyobb egyenlőség nem gátolja a gazdasági növekedést. „A szélsőséges egyenlőtlenség árt a növekedésnek, árt a társadalomnak: a közgazdász szakma és a politikusok túl hosszú ideig bagatellizálták a jelentőségét. Ma már mi mindannyian, az IMF-et is beleértve, jobban értjük, hogy a jövedelem egyenlőbb elosztása nagyobb gazdasági stabilitást, fenntarthatóbb gazdasági növekedést, a kohézió és bizalom erősebb kötelékein

alapuló egészségesebb társadalmakat eredményezhet. A kutatások ismétlődően megerősítik ezt a következtetést” (Lagarde, idézi Weldon 2013). Az IMF-nek ötven évébe került, hogy utolérje Zsuzsát és Tonyt. Egy dolog persze hiányzik: a bocsánatkérés azokért a károkért, amiket a saját tanácsaikkal okoztak, miközben figyelmen kívül hagyták Zsuzsa, Tony és mára már sok más kutató munkáját.

De ha ma már sokan mondják, hogy a redisztribúciónak pozitív hatásai lehetnek, miért nem alkalmazzuk erőteljesebben? Mit kell tennünk, ha Európában bármi hatást akarunk gyakorolni a szegénységre és az egyenlőtlenségre? Sok előnye van annak, ha együtt kezeljük a kettőt. Például a szegénység megelőzése segíti az egyenlőtlenség csökkentését. Nem várhatunk a cselekvéssel addig, míg az emberek szegények lesznek, mert ez káros nekik, a családjaiknak és az egész társadalomnak. A szegénység már rombolja a társadalmainkat. Zsuzsa javaslatának megfelelően: a strukturális politikáknak sokkal nagyobb prioritást biztosítva erősítenünk kell a preventív célokat. Ez igazságosabb béreket nyújtó tisztességes munkahelyeket jelent – olyan dolgokról van szó, amiket a múltban természetesnek vettünk, de amikért ma ismét küzdenünk kell. Meg kell törnünk az „alacsony fizetés – nincs fizetés” ismétlődő körforgását. Erősítenünk kell a jóléti állam preventív politikáját. Egy nagyobb összehasonlító tanulmány végén Bea Cantillon szárazon megállapította: „eddig még nem akadt példa arra, hogy komolyabb kiadások nélkül lehetséges alacsonyan tartani a szegénység kockázatát” (Cantillon 2009: 240).

Nem ismertük fel a „szegénypolitika” korlátainak a szociálpolitikai vízióinkra gyakorolt hatását és az egyenlőtlenség nyelvezetének megerősítésében játszott szerepét. Egy generációval ezelőtt, Zsuzsa, te figyelmeztettél bennünket, hogy „a neoliberális szociálpolitika feléleszti a ’szegénnytörvény tradíció’ sok elemét, az arra a korra emlékeztető következményekkel” (Ferge 1989). Milyen igazad volt – erősödő kontroll, szigorodó feltételek és szankciók. Korábban kurzusokat tartottam a szegénnytörvényektől Beveridge-ig tartó időszakról, most úgy tűnik, hogy a fordított utat járjuk be – nem Beveridge-en túl, hanem az 1942-es jelentése előtti időszakba.

A szociálpolitikának ez a reziduális irányú átalakulása, ami a társadalom alján levők nélkülözésének és deprivációjának enyhítésére koncentrál, felerősíti az egyenlőtlenségeket. Lehetővé teszi, esetleg ösztönzi is a szegények erősödő megszegényítését. Elhanyagoltuk ennek a fontosságát. A kormányok azt mondják, hogy „működőképes politikákat” akarnak. Működőképest – de milyen hatásokkal? Ezt a kérdést sokkal gyakrabban fel kellene tennünk. A juttatást kapók, az alacsony jövedelemből önmaguk és családjaik megélhetését biztosítani próbálók támadása és stigmatizálása – mintha mindezért csak önmaguk lennének hibázthatók – „működik”, mivel támogatják azok, akik úgy gondolják, hogy túl magas adókat fizetnek, és ez indokolná az „ők, a többiek” ellátásának csökkentését. Ez a politika azonban nem csökkenti a szegénységet és az egyenlőtlenséget, és a társadalmi kirekesztés új formáit hozza létre.

Az egyenlőtlenség nyelve politikai és kutatási téren is korlátozza a lehetőségeinket, mint John Veit-Wilson állította (2000). És, Zsuzsa, John is veled együtt akarja ünnepelni a tudományos teljesítményedet. A feltett kérdések kizárnak más kérdéseket: ha azt kérdezzük, hogy miért nem kapnak munkát, akkor nem azt fogjuk kérdezni, hogy megkapják-e mindazt a juttatást, amire jogosultak, és hogy ez az ellátás elég-e.

„A társadalom individualizálása”

Zsuzsa, a „The individualisation of the social” (A társadalom individualizálása) című esszé nagyvilágosan megmutatja, hogy az individualista váltás miként zárt ki sok kérdést. Egyébként ezt az 1997-es cikket idézik a leggyakrabban az Egyesült Királyságon belüli szociálpolitikában. Kimutatod, hogy ez az individualizálás gyengíti a szegényeket és erősíti a jómódúakat, ami a szegénység és az egyenlőtlenség kezelését is megnehezíti. Ennek a hatalmi váltásnak két fontos eleme van, és a második nem kap elég figyelmet. Először, lerombolja a kollektív szociális ellátásokat, és arra készíti az embereket, hogy a piacon vásároljanak szolgáltatásokat, ha tudnak – és persze a közszolgáltatásokat elveszítők közül sokan tartoznak a társadalom legszegényebb és legsérülékenyebb csoportjaiba. Hogyan lehet valaki felelősségteljes fogyasztó, ha üresek a zsebei?

Másodszor, a szegénység és munkanélküliség okait individualizálva és „az áldozatot hibáztatva” elutasítja a szükséglet társadalmi magyarázatait. Mi a baj velük, miért nem kapnak munkát? Ez figyelmen kívül hagyja az arra vonatkozó, sok év alatt halmozódó egyértelmű bizonyítékokat, hogy a munkanélküliség fő oka az alacsony szintű munkaerőpiaci kereslet, és nem az egyén magatartása. Az egyén hibáira való összpontosítás nyomán a politikusok elfeledkezhetnek arról, hogy „a munkanélküliség és a szegénység gyengítik az állampolgáriságot”, miként azt Ruth Lister (1990) olyan ékesszólóan megjegyezte.

És hadd szakítsam meg most utoljára a mondandómat azzal, hogy Ruth Lister is gratulál neked és ünnepli a munkádat. Szociálpolitika professzorként történt nyugdíjba vonulása után kinevezték a Lordok Házába, a felsőházba, és most ebben a kitüntetett pozícióban folytatja a jobb és igazságosabb társadalom elérését célzó tevékenységét. Folytathatnám és sorolhatnám tovább azoknak a nevéket, akik általam szeretnének neked gratulálni, Zsuzsa. Olyan testületek is közéjük tartoznak, mint a Szociálpolitikai Társaság és a Gyermekszegénység Akciócsoport, amelyek nagyra értékelik a tevékenységedet, és az évek folyamán hasznát is vették a munkásságodnak. De befejezem, és csak azt szeretném mondani, hogy ezzel a három megnevezett emberrel együtt van az én szociálpolitikai álomcsapatom. Gyakran hallhatjuk, hogy megöregedvén az emberek egyre konzervatívabbak lesznek – de nem ez a négy, Zsuzsa, Tony, John és Ruth. Csak azt kívánom, hogy megadassék nekik a lehetőség a sok év munkájával kialakított stratégiájuk alkalmazására.

A „Tűzd ki a címkéidet” és a „Méltányos Bért” kampány

Nem sorolom tovább az előttünk álló sok mai problémát, az Egyesült Királyságban oly szégyenteljesen általános Élelmiszerbankokról való vitát, azokat a problémákat, amiket te, Zsuzsa, és a kollégáid feszegetnek Magyarországon. Ehelyett inkább egy azzal kapcsolatos pozitív skót példáról beszélnek, hogy miként küzdhetünk a „másítás” (othering) (Lister 2004) ellen, s ezzel miként járulhatunk hozzá a szegénység és egyenlőtlenség csökkentéséhez. A Szegénység Szövetség „Tűzd ki a címkéidet” („Stick Your Labels”) címmel elindított egy kampányt. Ennek az a mondandója, hogy „ne ragaszd rám a címkéidet”, elutasítva a médiában, valamint a politikusok és más befolyásos személyek által olyan gyakorta hangoztatott kifejezéseket, amelyek elválasztják tőlünk az „érdemteleneket”, például az olyanokat, mint a „nem munkások, hanem munkakerülő” („not workers but shirkers”), „nem igyekvők, hanem naplopók” („not strivers but skivers”).

A kampány 2011-ben kezdődött a legutóbbi skót parlamenti választások előtt, és a „mi nem fogunk stigmatizálni” jelszóval az összes nagyobb párt a támogatásáról biztosította a kezdeményezést. Lehet, hogy csak kis különbséget jelent, de úgy gondolom, hogy Skóciában a hivatalos jelentésekben és a politikai közbeszédben nem festenek olyan negatív képet az alacsony jövedelműekről és a segélyben részesülőkről, mint az Egyesült Királyság többi részén. A kampányt az ez évi skót választások előtt újraindították, három egyértelmű cél megfogalmazásával:

- a) a szervezetek mondják meg, hogy miként kezelik a szegénységet;
- b) a pártok ne használjanak olyan nyelvezetet, amely stigmatizálja a szegényeket; és
- c) a szervezetek a saját tevékenységi körükben tegyenek érdemi lépéseket a stigmatizáló attitűdök visszaszorítására. Nagyon könnyű problémákat találni más testületek működésében és ugyanakkor megfelelkezni a sajátjainkról.

Az összes pártvezető ismét aláírta a felhívást a pártja nevében, és egész Skóciában sok állami, magán- és önkéntes szervezet is csatlakozott hozzá. De a kezdeményezés sikerességét nagymértékben segítette a Szegénység Szövetség „Méltányos Bért” („Living Wage”) kampánya. Ez arra szólítja fel a munkáltatókat, hogy a minimálbérnél több, határozottan több fizetést adjanak, annak érdekében, hogy a munkabérek fedezzék az alapvető megélhetési költségek alapján számított kiadásokat (erről lásd a Living Wage Foundation honlapját). Mára már a skót kormány és sok más munkáltató is elkötelezte magát a Méltányos Bért kampány mellett. A munkáltatók csatlakozását ösztönözte az a felismerés, hogy az alacsonyabb fizetések emelése védi és javítja a dolgozók egészségét, csökkennek a munkahelyi hiányzások és nő a munkavállalók termelékenysége.

Az egyenlőtlenséget mindkét irányból csökkenteni kell

De nem elég csak az egyik irányba tett változtatásokkal kezelni az egyenlőtlenségeket. Az Egyesült Királyságban abban a neveltséges helyzetben vagyunk, hogy a száz legnagyobb vállalat vezérigazgatójának fizetése 2014-ben az átlagbér 183-szorosa volt – 2010-ben még „csak” a 160-szorosa. Tíz évvel korábban még százszoros alatti volt az arány. De korábban és most is sokat beszélünk anélkül az egyenlőtlenségről, hogy felismernénk az ehhez hasonló hatalmas változásokat. A vezérigazgatók jelenleg átlagosan ötmillió fontot keresnek évente. A legnagyobb vállalatoknak csak a negyede sorakozott fel a Méltányos Bért kampány mellett, ami azt jelenti, hogy az összes dolgozójuknak a minimálbér fölötti fizetést adtak.

Az angolban a fizetés (pay) és a kereset (earnings) szavakat legtöbbször azonos értelemben használják, pedig nem ugyanaz a jelentésük: az egyenlőtlenség nyelvezete elfed egy nagy különbséget. Sok munkásnak kisebb a fizetése, mint amennyit megkeres, sok másnak pedig sokkal többet fizetnek annál, amit megkeresnek – és mindkét csoport bővül. Miért kap az egymillió fontos alapfizetése mellé még kétmilliót az a bankár, aki egyszerűen a munkáját végzi? Mikor a „hitelválság”, a 2008-as pénzügyi összeomlás után nyilvánosságra kerültek a bankárok és mások hatalmas fizetési és béren kívüli juttatásai, a politikai pártok széles körben egyetértettek abban, hogy „ez még egyszer nem történhet meg”. De tavaly a brit óriás olajvállalat, a BP, annak ellenére, hogy rekordveszteségeket jelentett és csökkent a részvényárfolyama, 20 százalékkal megnövelve, évi 14 millió fontra emelte a vezérigazgató fizetését – szemben az átlagdolgozóinak nyújtott 1–2 százalékos fizetés-emeléssel. Amikor mindez kiderült, a BP részvényeseinek 60 százaléka ellene szavazott, de ez csak egy törvényi kötelezettség nélküli tanácsadó jellegű szavazás volt. A milliókat valójában már ki is fizették – még egy példa a „kudarc jutalmazására” és a rossz kezekben felhalmozódó túl nagy hatalomra.

A jobb Szociális Európára vonatkozó bármely tervnek tartalmaznia kell a társadalom egészében alkalmazott egységes szolgáltatási sztenderdet, mint ahogy ezt Zsuzsa és Peter Townsend sok éve javasolta (Townsend 2009 [1958]). Nagyszerűen fogalmazta ezt meg egy évszázaddal ezelőtt a brit gazdaságtörténész és társadalomelemző Richard Tawney: „Minden eszközzel javítsd az emberek jellemét, ha kompetensnek érzed magad erre – különösen azokat, akik túlzott jövedelme különleges kísértéseknek teszi ki őket” (Tawney 1913). Milyen csodálatos lenne, ha követnénk ezt a tanácsot! Vannak a probléma kezelésére vonatkozó kezdeményezések, például az EU javaslata a béren kívüli juttatások plafonjának meghatározására, vagy az arra vonatkozó javaslatok, hogy kötelezően hozzák nyilvánosságra a legmagasabb kereseteket, illetve a legmagasabb és a medián jövedelem, a legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmek arányát – de ennél is sokkal többet kellene tenni, és sokkal nyíltabban.

Kik járulnak hozzá a közvagyonhoz és mennyivel?

Legalább azt kellene tudnunk, hogy ki mennyivel járul hozzá a közvagyonhoz. És itt elérteztünk az egyetlen táblázatomhoz. Az a szomorú valóság – és a társadalomtudományoknak ebben van némi felelőssége –, hogy az emberek csak a bal oldali oszlopról, a jövedelemadóról beszélnek. Nézzük meg, hogy mennyit fizet a legfelső 1 százalék: az összes jövedelemadó negyedét. De nekik hatalmas mennyiségű pénzük van és a nekik nyújtott adótanácsok segítségével – nem is beszélve a leggazdagabbakat kiszolgáló adóparadicsomokról – sok adókedvezményt vesznek igénybe, és ténylegesen a részüknél kevesebbet fizetnek.

Táblázat: Az összes adó az Egyesült Királyságban, a bruttó jövedelem százalékában (hivatalos adatok)

	Jövedelemadó + tb-járulék, %	Vagyonadó, %	Közvetett adó, %	Összes adó, %
Összes	16,1	2,8	15,3	34,2
Felső ötöd	21,7	1,8	11,3	34,8
Alsó ötöd	3,9	5,8	28,1	37,8

De ha megnézzük a jobb oldali oszlop alján levő adatot, azt látjuk, hogy az alsó ötöd a jövedelme nagyobb részét fizeti adóra, mint az átlag, vagy akár a felső ötöd. Ennek az a magyarázata, hogy az indirekt adók és a vagyonadók jobban sújtják őket, mint a társadalom többi jövedelemtulajdonosát. Minél jobb módú valaki, a jövedelmének annál kisebb részét költi el, és így annál nagyobb részét takaríthatja meg, és igénybe veheti az összes adókedvezményt és adólevonási lehetőséget.

Tehát a szegények a sokkal alacsonyabb jövedelmük nagyobb részével járulnak hozzá a közvagyonhoz, mint a gazdagok, függetlenül attól, hogy magasabb szociális juttatásokra, több útra vagy kórházra, nagyobb fegyverekre fordítódnak-e a kiadások. Milyen fordított társadalomban élünk? Hogy segíthetjük a szegénység és az egyenlőtlenségek csökkentését, miközben ilyen dolgok történnek?

Mennyire általános ez a kép Európában? Csak a jövedelemadókra vannak európai adataink, az összes adóra nem – egy példa az egyenlőtlenség statisztikájának hiányosságaira. És mi a helyzet e téren Magyarországon? Nem tudom, de önöknél 15 százalékos lineáris jövedelemadó van, a társadalombiztosítási járulékok magasabbak, mint nálunk, és magasabbak a kiadásokat terhelő indirekt adók – csak ezek alapján úgy gondolom, hogy Magyarországon még nagyobbak az egyenlőtlenségek. Tudom, hogy van egy drága családi adókedvezmény, ami a kieső adóbevételek formájában kétszer annyiba kerül, mint a költségvetés által finanszírozott összes rászorultsági elvű juttatás. Ez segítheti a családokat, elsősorban a tehetősebbeket, de a szegényeket nem.

Ha nemcsak a jövedelemadót, hanem az összes adót figyelembe vesszük, akkor egy egészen más közpolitikai párbeszéd indulhat el. Ezt tudva egész Európában hasznos lépés lenne az egyenlőtlenséget kezelő programok jobb finanszírozása. Talán nagyobb figyelmet kellene fordítanunk a norvég és esetleg a svéd példára, ahol ténylegesen látható, hogy az emberek mekkora jövedelem után mennyi adót fizetnek – de azt hiszem, még itt is csak a jövedelemadóról van szó.

„A szociálpolitikát mindig a társadalmi küzdelmek alakították”

„Az adóztatás művészete abban áll, hogy a lehető legkevesebb gágogás árán minél jobban megkoppasszunk egy ludat.” Három évszázaddal ezelőtt ezt a tanácsot adta XIV. Lajosnak, Franciaország Napkirályának a pénzügyminisztere, Jean Baptiste Colbert. Ez összefoglalja annak az adóztatásnak a lényegét, amit túlságosan is gyakran alkalmaznak. Figyelembe kell venni az adórendszerek tervezésekor érvényesülő hatalmi egyenlőtlenségeket. Maga Colbert is felfedezte, hogy az igazságosabb rendszer bevezetésekor jelentős erőfeszítéseket kell tenni az anyagi érdekeiket és a privilégiumaikat védelmezők ellen. De ma demokráciában élünk, aminek, mint gyakran mondják nekünk, „mi mindnyájan együtt a részesei vagyunk”, úgyhogy valami változásra van szükség, ha jó minőségű szociálpolitikát akarunk nyújtani mindenkinek.

„A szociálpolitikát mindig a társadalmi küzdelmek alakították” (Ferge 2008: 619). Itt nem csak arról van szó, hogy nyilvánossá kell tenni az információkat, bár ez is nagyon fontos dolog. Valamit tennünk is kell ezzel az információval, biztosítanunk kell, hogy megismerjék ezeket, emlékezzenek rájuk, ne csak a könyvtárak polcain porosodjanak, hanem vegyék figyelembe őket a nyilvános vitákban és a politikai döntéshozatalban. Zsuzsa az ilyen jellegű szociálpolitika-művelés kimagasló alakja. És, mint ahogy mondta, „mindezen küzdelmek úgy tekinthetők, hogy a társadalom minőségének javítása érdekében a szociálpolitika társadalompolitikává szélesítését célozzák” (uo.). Ezt a célt kell kitűznünk, ha irányt akarunk mutatni Európának.

Egy alapvető változás elérését célzó társadalmpolitikai csomag

Ferge Zsuzsa munkája is arra ösztönöz, hogy egy központi európai pillérré van szükségünk – egy társadalmi, szociális növekedési stratégiára, amely érdekében egyszerre folyik a munka a politikában, a gazdaságban, az iparban és más politikaterületeken, hogy olyan Európát teremtsünk, amelyet szeretnénk a gyerekeink, az unokáink és az összes többi gyerek számára.

Zsuzsa, köszönöm az összes ösztönzést, tanácsot és támogatást.

Fordította: Nyilas Mihály

Irodalom

- Atkinson, Anthony B. (1983): The commitment to equality. In John Griffiths (ed.): *Socialism in a Cold Climate*, London: Unwin, 22–36.
- Atkinson, Anthony B. (2015): *Inequality: What can be done?* Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Cantillon, Bea (2009): The poverty effects of social protection in Europe: EU enlargement and its lessons for developing countries. In Peter Townsend (ed.): *Building Decent Societies: Rethinking the role of social security in development*. Basingstoke: ILO – Palgrave Macmillan, 220–241.
- Cole, G. D. H. (1955): Socialism and the Welfare State. *New Statesman and Nation*, 23 July, 88–89.
- Ferge, Zsuzsa (1979): *A Society in the Making: Hungarian Social and Societal Policy 1945–75*. London: Penguin, New York: Sharpe.
- Ferge, Zsuzsa (1989): Social policy and the economy. In Martin Bulmer et al. (eds.): *The Goals of Social Policy*, London: Unwin Hyman.
- Ferge, Zsuzsa (1997): The changed welfare paradigm: the individualisation of the social. *Social Policy and Administration*, (31), 1, 20–44.
- Ferge, Zsuzsa (2008): *Social Policy*. Blackwell Dictionary of Modern Social Thought. Oxford: Blackwell, 616–619.
- Lister, Ruth (1990): *The Exclusive Society: Citizenship and the Poor*. London: CPAG.
- Lister, Ruth (2004): *Poverty*. Cambridge: Polity Press.
- Marmot, Michael (2015): *The Health Gap: the challenge of an unequal world*. London: Bloomsbury.
- Tawney, Richard H. (1913): *Poverty as an Industrial Problem*. Memoranda on problems of poverty, no 2, London: Ratan Tata Foundation, LSE.

- Titmuss, Richard M. (1965): Poverty vs. Inequality: Diagnosis. *Nation*, February, 130–133.
- Townsend, Peter (2009[1958]): A Society for People. *Social Policy and Society*, (8), April 147–158.
- Veit-Wilson, John (2000): Horses for discourses: poverty, purpose and closure in minimum income standards policy. In David Gordon – Peter Townsend (eds.): *Breadline Europe: The Measurement of Poverty*. Bristol: The Policy Press, 141–164.
- Weldon, Duncan (2013): Miliband, Obama and Lagarde on Reforming Capitalism. *ToUChstone Economics*, 19 February.
- Wilkinson, Richard – Pickett, Kate (2009): *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. London: Allen Lane.